

Ms. 1568 I c 16

16/11.19

G j e n r e i s n i n g e n .

av arbeidernes faglige landsorganisasjon etter frigjøringen er en selvklar sak. Det råder heller ingen tvil om at alle andre fag- og standsgruppers økonomiske organisasjoner og næringsorganisasjonene vil bli gjenreist. De vil bli bygd opp igjen stort sett slik som vi kjenner dem fra tiden før 9. april 1940.

De politiske partiene ble oppløst og deres eiendeler beslaglagt 25. sept. 1940. Mellom de fire store partiene Høyre, Venstre, Bondepartiet og Arbeiderpartiet har det siden eksistert en stilltiende overenskomst om å innstille all partipolitikk så lenge okkupasjonen varer. Den innstilling som kom til syne ved denne overenskomst var preget av den samme ånd som helt fra begynnelsen av har behersket hjemmefrontens kamp. Enhet og fasthet innad var den første betingelsen for en effektiv kamp utad mot okkupasjonsmakten og forræderne. Partiene som partier har ingen oppgave å fylle i den helt endrede situasjon som var inntrådt. Det tjener de politiske partiene til ære at de forstod dette og trakk konsekvensene av det.

Når frigjøringens time slår, vil vi igjen stå overfor en fullstendig endring av forholdene. Da skal våre demokratiske institusjoner på ny settes i høysetet. Det parlamentariske system, som er grunnlaget for folkestyret i stat og kommuner, bygger på politiske partidannelser. Intet demokratisk samfund kan bygges på ett-parti-systemet. Den frie meningsutveksling betinger bl. a. en fri presse og friheten til å virke for sin oppfatning gjennom frie organisasjoner. Oppgavene etter frigjøringen blir helt andre enn de vi går inn for idag. Og det vil være delte meninger om hvordan oppgavene skal løses. Det er i og for seg ingen fare i dette. Tvertimot. Fri meningsutveksling kan utvikle en kamp mellom forskjellige politiske synsarter, men det er jo ikke ensbetydende med indre splid. Vårt folk er så godt skolert i demokratisk ånd og tankegang at det gjennom idekampen kan finne veien til felles innsats også for de oppgaver freden stiller oss overfor.

Selv om det har vært kannestøpt en del om de politiske partienes framtid, er det klart at partiene vil bli reorganisert like etter frigjørelsen. Partiene er blitt oppløst etter et dekret fra den tyske okkupasjonsmakten. Av omsyn til kampen for frigjøringen har den partipolitiske striden vært innstillet. Men etter frigjøringen må partiene reorganiseres, om ikke annet for å fatte vedtak om oppløsning eller overgang til annen partidannelse. Det eksisterer ikke idag innenfor noe parti lovmessige instanser som kan fatte vedtak av en slik rekkevidde. Det kan bare skje etter frigjøringen og av det reorganiserte partis egne medlemmer. Spørsmålet om partienes videre opptreden vil bare tiden etter krigen kunne gi svar på.

Den norske administrasjon i Sverige forbereder hjemreisen.

Hele den norske flyktningeadministrasjonens arbeide i Sverige kommer heretter helt til å bli preget av forberedelse til hjemreisen, uttalte nylig den nye flyktningsjefen Lars Even, til Dagens Nyheter. Det kan derfor ikke regnes med nye sosiale initiativ. Men det sosiale arbeid som nå er igang kommer selvsagt til å fullføres. De norske skolene og yrkesskolene vil være tjent med å fortsette til utløpet av en termin eller skoleår. Norge har 4 års handicap når det gjelder ungdommens utdanning og det blir et meget viktig ledd i den norske gjenoppbyggingen å ta dette igjen. Men ellers er vi interessert i å få hjem flest mulig skarest mulig, fortsetter Evensen, men de som trenges til å gjenoprette orden og rettssikkerhet kommer naturligvis i første rekke til å sende oss sammen med dem som skal gå inn i den offentlige forvaltningen. Kvinner, barn og sykemå nok vente til det hersker ro i landet og forsyningsspørsmålet er løst. Vi må også samordne tilbakeføringen av krigsfanger og tvangsutskrevne arbeidere som befinner seg i Norge på en slik måte at vi her ifra Sverige ikke øker vanskelighetene for dem hjemme både hva forsyninger og transporter angår. De beste mulighetene har flyktingene fra Östlandet og Trøndelag til å komme hjem, mens det blir vanskeligere for dem fra Vestlandet og særlig for folk fra Nordnorge, hvor transportmulighetene er minst.

K r i s e s i t u a s j o n e n .

i vest har heller ikke i siste uke budt på særlige forandringer av frontlinjen. Som Times korrespondent skrev for noen dager siden, er det som foregår bak fronten like viktig, nemlig oppmarsjen og alle forberedelsene til en avgjørende offensiv. Disse forberedelsene merker en dag og natt i hele området fra fronten til havet. Også størsteparten av de gigantiske all. flybombardementer må betraktes som forberedelser til offensiven. Typisk er det det viktige tyske knutepunkt Köln like bak Siegfriedlinjen har vært bombet av store styrker nesten hver dag. Kanadiernes rensningsoperasjoner ved Scheldemunningen, hvor de innesluttete tyske divisjonene stadig trenges sammen, er også et ledd i de større strategiske planer som snart skal virkeliggjøres. Bl. a. er det selvsagt meget viktig å få passagen fri til Antwerpen's store og uskadte havn. Oppsamlingen av tropper og materiell i Nijmegen-avsnittet minner om oppladningen i Normandie før den store offensiven i Frankrike. Det er utgangsposisjonene det kjempes om og det har ikke lykket tyskerne på noe sted å fravriste de allierte deres trygge posisjoner, som er blitt utvidet og sikret langs Maas, Lek og vestover. Heller ikke tyskernes fortvilte forsøk på å undsette Aachen har ledet til noe og når gatekampeene der er avsluttet, frigjøres store all. styrker både i fly og infanteri. I Vogeberne har merik. og fransk. avansert ytterligere atskillige km. og tatt en rekke mindre byer.

Retsamos og Rovaniemis fall har for alvor ført Nord-Norge inn i brennpunktet. Quislingene der oppe er begyndt å dra sydover, mens Judas Lie og en hel del politifolk skal være dratt nordover for å "holde orden". Den tyske øverstkommanderende i Finnland er avsatt.

I øst antas det at den store russ. offensiven vil komme så snart Baltikum er helt rensset. Stalin og Churchill har forberedt samordningen av offensiven under de langvarige drøftelsene i Moskva. Etter Rigas fall i slutten av forrige uke er de ca. 150.000 tyskere i Latvia trengt opp på den halvøya som utgjør landets nordvestlige hjørne, hvor de vil gjøre et forsøk på å evakuere noen tropper over Viudaus havn.

Situasjonen på Balkan er blitt helt fortvilet for tyskerne. Flukten fra Hellas pågår for fullt, men retrettveiene er avskåret av Tito og russerne og i Athen og andre greske byer landsettes ustanselig all. tropper som opptar forfølgelsen. Hvor mange av de 200.000 mann tyskerne hadde i Hellas vil nå tilbake til Tyskland? Svært mange blir det neppe. - I Ungarn kom den ventede kapitulasjon søndag, da riksforstander Horthy i radioen i Budapest henstilte til troppene å legge ned våpnene. Uventet var det heller ikke at tyskerne straks installerte en quislingregjering under pilkorsmannen Szalasis ledelse. Ingen ungarere tror på løggen om at Horthys oppfordring var et falskneri. Han leste selv proklamasjonen i radio, mens tilbakekallelser ble oplet av et tysk kreatur. De ungarske troppene, hvis offiserer har sverget sin troskapsed til Horthy, har nesten alle sammen enten lagt ned våpnene eller tatt kampen opp med tyske tropper. - Med Ungarn er Tysklands siste allierte i Europa felt ifra.

Den politiske situasjon i Frankrike er temmelig uklar. Sikkert er det at det har foregått en veldig forskyvning til venstre i den franske folkeopinion, hvis harme retter seg mot den relativt store del av det franske burgeoisasi som har samarbeidet med tyskerne og mot svartebørsspekulantene. Kommunistene står meget sterkt i Paris, som også før krigen var deres hovedbasis. Sosialistene har også stor innflytelse i Paris, men som før krigen er de sterkeste i de større byene i provinsen som Marseilles, Lyon, og Lille. Kommunistenes avis "L'Humanite" har nesten 200.000 i opplag og sosialistenes hovedorgan "Populaire" 160.000. De øvrige 12 aviser i Paris har til sammen bare 120.000 i opplag. - Det sosialradikale parti, som var størst før krigen, er reorganisert, men vil neppe nå samme innflytelse som før. Det katolske folkeparti derimot, som har gjort en god innsats under okkupasjonen, har fått større tilslutning. - De Gaulle-regjeringens autoritet holder, skjönt både kommunister og sosialister er misfornøyd med at de er underrepresentert. De-Gaulles økonomiske program er radikalt og Renaultverkene, samt flere kullgruber i nord er allerede nasjonalisert. - Den 7. nov. trer den utvidede rådgivende forsamling sammen, bestående av 149 rep. for motstandsbevegelsen, 25 for utefronten, 60 ikke-kompromiterte fra det gamle parlament og 12 fra imperiet. Stemningen i Frankrike er revolusjonær, men på et demokratisk grunnlag. Kommunistene nevner ikke lenger proletariets diktatur, den bylde folkestyret, demokratiet og nasjonens enhet.

H i e n n e f r o n t e n .

Det eksisterer ingen rett i Norge idag."

Justisminister Riisnæs under en skjennepreken overfor noen lærere på et inkjør i sommer - lærerne hadde fraholdt at de hverken hadde plikt eller rett til å møte på et agitasjonsmøte hvor justisministeren skulle holde tale. "Retten har sin berettigelse bare så lenge den tjener folkets interesser, retten er ikke noe mål, den er et middel", la herr Riisnæs til.

436 norske nazister

sitter internert i flyktningeleiren i Helsingmo i Helsingland, meldes det fra Sverige.

Stadig flere tyske krigsviktige anlegg

går opp i rök. Det blir snart vanskelig å holde rede på alle de vellykkede aksjonene som foretas. Sist lørdag ved 8-tiden om morgenen smalt det kraftig inne på Ringnes bryggeris område og noen timer etter var tyske lagere av flydeler og olje ødelagt. 3 arbeidere skal ha blitt lettere skadet under branden. - Samme dag ved 9-tiden om kvelden var turen kommet til Kussius' metallvarefabrikk på Bryn. Fabrikken som bl.a. laget ammunisjons-hylser for Luftwaffes regning, ble totalt ødelagt.

Det er utgått parole

om at alle krigsskoleutdannede offiserer, både vernepliktige og fastlønnede, som er på frifot, skal gå i dekning inntil videre.

181 av de 1200 hirdmenn

som paraderte i Oslo 25. sept. har etter Martinsens oppfordring til mobilisering meldt seg til fronttjeneste.

ved det store flyangrepet på Bergen

ble 6 ubater ødelagt, en 10.000 tonnør og to andre skip senket, en flytedokk og et reparasjonsverksted totalt ødelagt, likesom det ble anrettet betydelig skade på andre tyske anlegg.

Nasjonal-Ungdommen

N.S. kamporgan for ungdommen fører et voldsomt språk mot uduelige idretts- og ungdomsorgan, som etter stevnet går på nachspiel med fyll og kvinnfolk. Det berøres at det nå blir ryddet ettertrykkelig opp. Betyr dette at Charles Hoff's dager er talte? Eller har Nasjonal-Ungdommen lov til å bruke litt frispråk uten at føreren behøver å ta noe hensyn til det? Kanskje skal vi snart oppleve at avisen krever både det ene og det andre hode på fat. Det skalde ikke mangle på personer og ting å sette fingeren på for en avis som til og med er "kamporgan". Det tar seg friskt ut med litt ungdommelig idealismenidnt oppe i all korrupsjonen og udugeligheten. Vi vet bare så alt for godt at når avisene "krever" noe så er det for lengst allerede på høyeste hold bestemt at "kravet" skal etterkommes. Så kan avisene i neste omgang komme med noen velvalgte ord om ledelsens lydhørhet overfor de krav som reises. - Den samme ledelse har det nok forresten ikke så greit om dagen. Er det ikke det ene så er det det andre. Snart har en partifelle vært på fylla, snart gjør han underslag og i neste omgang fordufter han til Sverige. Så er det alle de som melder seg ut og som statspolitiet må ta seg av. Dyrebar fengselsplass blir opptatt av folk som rettelig skulde kjenpe og gå for føreren. Så smeller det litt her og så smeller det litt der. Riktig utrygt er det og slikt tar på nervene. Og tyskerne som allerede i 1940 garanterte at seieren var vunnet, trekker seg tilbake snart på den ene front, snart på den andre. Det låter til at de har visse vansker med å bestemme seg til å få slutt på krigen. Festningen Europa skrumper stadig inn og gamle forbundsfeller blir i tur og orden "forrædere": Italia, Rumenia, Bulgaria, Finland og nå også Ungarn. Og quiallingar i alle land blir likvidert på løpende bånd, - - er det rart at søvnløsheten brer seg rundt omkring i ministersengene? Eller at supergermaneren Seter offentlig må gi seg til å gliose partiets ryggrad - Hirden. "Dere må ikke lese disse underjordiske skrablerier som fienden sender rundt" skrek han på Collegen søndag - nei - det er en litt egenartet måte for hirdmenn å risikere livet på

Produksjonskomiteene.

Etter krigen vil produksjonsspørsmålene rykke like inn på livet av hele fagorganisasjonen og det gjelder å finne former for arbeidernes aktive medvirken på dette felt. Vi har tidligere i F.F. nevnt at det i USA og England under krigen har eksistert såkalte produksjonskomiteer ved en rekke bedrifter. Da det er sansynlig at en liknende form for begynnende industrielt demokrati kan bli aktuelt her hjemme, skal vi gjengi noen nærmere enkeltheter om komiteenes arbeid i USA og England.

Mange amerikanske fagforbund kunne allerede lenge før krigen ikke minst takket være sine tekniske eksperter, legge fram vel utarbeidede forslag til de skritt som burde tas for å legge om produksjonen fra freds- til krigsproduksjon. Mest kjent er Murrayplanen, framlagt av formannen for s torindustriens faglige landsorganisasjon. Den gikk ut på at det skulde opprettes nasjonale råd for hver enkelt industri som arbeidet for krigsmål, bestående av representanter for arbeidsgiverne, arbeiderne og staten. De skulde være ansvarlige for en hurtig økning av produksjonen og fremme et godt samarbeid mellom arbeiderne og arbeidsgiverne. Det skulde også opprettes et nasjonalt forsvarsråd med presidenten som formann og representanter for arbeiderne og arbeidsgiverne. - En annen plan, Reutherplanen, påviste at kapasiteten i bilindustrien kunne økes til det dobbelte ved full utnyttelse av alle fabrikker og her ble også foreslått opprettelse av et industriråd etter Murrayplanens mønster. 11 andre forbund la fram liknende planer. Ingen av disse forslag ble gjennomført helt ut, men de påvirket den ordning som ble truffet og viste vei til en betydelig produksjonsøkning. - Da det i mars 1942 skulde settes toppfart på krigsproduksjonen, ble det ved en mengde bedrifter opprettet produksjonskomiteer med representanter for arbeiderne og arbeidsgiverne. Hösten 1943 var det ~~26000~~ 26000 slike komiteer i bedrifter med mere enn 6 mill. arbeiderw. Komiteene består oftest av like mange representanter for arbeiderne som for bedriftsledelsen. Sommeren 1943 regnet en at det var kommet ialt 600.000 forslag til bedring av produksjonsforholdene fra arbeiderne, forslag som ikke bare gjaldt tekniske, men også hygieniske spørsmål, samt boligforhold, transportforholdene til og fra arbeidsplassene og forholdsregler mot bedriftsulykker. - I den store skipsbyggingsindustri på vestkysten er det også laget et produksjonsråd for hele industrien, med 5 representanter for henholdsvis arbeidere og arbeidsgivere, pluss en nøytral oppmann. Denne komite bygger på de komiteer som er opprettet ved hvert skipsverft og utnytter alle brukbare forslag.

I England var det i begynnelsen av 1943 opprettet produksjonskomiteer ved 2000 bedrifter med mer enn 2 mill. arbeidere. Tallet er nå kommet opp i over 3000 og det hersker ingen tvil om at de i høy grad har bidratt til å øke produksjonene. Komiteene er nær knyttet til fagbevegelsen, idet ingen kan være arbeidermedlem av komiteene uten å være fagorganisert og de står ansvarlig overfor sitt forbund for virksomheten i komiteene. Som eksempel på spørsmål som blir drøftet i komiteene kan nevnes: Maksimal utnyttelse av bestående maskinerei, vedlikehold av redskap, verktøy og maskiner, forbedring av produksjonsmetoder, avskaffelse av dårlig arbeid og ødsling av materialer, effektiv bruk av alle forsyninger og effektiv bruk av alle sikkerhetstiltak. Som i USA befatter ikke komiteene seg direkte med lønsspørsmål. Ikke mindre enn 65% av alle de forslag som kommer inn til behandling viser seg å være brukbare og over halvparten av de forslag til forbedringer i produksjonsprosessen som arbeiderne har kommet med har resultert i stigende produksjon. - Det synes å være den almindelige oppfatning i Storbritania at produksjonskomiteene kommer til å bli en varig institusjon på de britiske arbeidsplasser.

Selv om vi her i Norge etter krigen kan oppnå å få en forholdsvis rettferdig fordeling av de varer som blir tilgjengelige er det klart at noen virkelig høyning av folkets levestandard når vi ikke uten at vi klarer å høyne produksjonen over det nivå som vi var nådd fram til før 9. april 1940. Ikke minst i gjenoppbyggingsperioden må vi derfor regne med at produksjonsproblemer blir like viktige som fordelingsproblemet. Ideen med produksjonskomiteer bør derfor drøftes på arbeidsplassene allerede nå, slik at vi er klar til å behandle spørsmålet når vi igjen får en